

En Provsteretssag fra Gamborg.

Efter Vends Herreds Provstearkiv.

Af *J. Hasseriis*,

1685 den 30. Marts vare vi efterskrevne Mag. Jesper Lauritzen, Sognepræst til Ore og Brænderup Sogne og Provst i Vends Herred, Hr. Peder Jensen Winther, Sognepræst til Ørslev og Føns Sogne og Hr. Niels Hansen Husum, Sognepræst til Gjeldsted og Rørup Sogne forsamlede i Brænderup Præstegaard, hvor den gejstlige Ret da holdtes, at forhøre efter Hs. Majestæts naadigste Lov den Misforstand og Irring, som desværre er kommen mellem den hæderlige og fornemme vellærde Mand Hr. Jørgen Nielsen, Sognepræst udi Gamborg Sogn og en Del af hans Sognemænd. Saa have vi efter Hs. Kgl. Majest. Lovs allernaadigste Tilladelse gjort vores muligste Flid i Dag de stridende Parters Gemytter at forlige og sammendrage paa begge Sider. Men som Parterne ej kunde finde den Fornøjelighed, som hver Part syntes hannem at kunne anstaa, saa fremlagde ovenbemeldte Hr. Jørgen Nielsen først en Stævning (Litr. A.), dateret Brænderup Præstegaard den 19. Marts under Provstens Haand og Segl til Mening, lydende, at de Gamborg Mænd i Dag vilde vedstaa, bevise og forsvare deres Klagemaal over hannem for hans gejstl. Øvrighed velædle Hr. Biskoppen, dateret Gamborg den 10. Marts 1685, hvilken Stævning ved tvende Personer Eske Jensen og Hans Lauritzen, hvis Navne findes paa Stævningen antegnede, at den skal være lovlig forkyndt for de interesserede den 23. Marts sidst afvigt, for Retten blev læst og paaskreven og i Acten skal vorde indført. — Ingen prætenderede, at jo Stævningen var lovlig forkyndt. — Hr. Jørgen Nielsen tilspurgte forbemeldte Sognemænd, som til Stede vare, om de vilde vedstaa hannem ikke at være fornøjet med Offer og Tiende og det bevise, og ikke at ville rette sig efter Kgl. Ordre og det forklare, og at de ogsaa vilde give tilkende den Tale og usømmelige Ord, som han skulde tale paa de Steder, som han ikke burde, og at de det ogsaa vilde give tilkende, og at de vilde fremvise de Dokumenter, som de beraabe sig paa at bevise dennem af ham at være udskammede. — Saa mødte udi Retten Niels Rasmussen (Regimentsskriver Søren Juels Fuldmægtig i Middelfart) og paa indciterede Kgl. Majest.s Rytterbønders Vegne

i Gamborg og til Hr. Jørgen Niensens Protestation svarede, at hvis Gamborg Mænd kan have klaget noget over deres Præst hos velædle Hr. Biskoppen, vil han formode, at enten skal være bevist eller og med forderligste blive, naar den Sags Beskaffenhed retteligen bliver demonstreret, hvoraf slig deres Stridighed og Irring kommer, hvorfor han er begærendes, at Sagen udi 4 Uger, som er til den 27. April førstk. maatte opsættes; forinden den Tid kan ej Svar paafølge, og dermed blev i Dag denne Sag optagen som forberørt. — Parterne blev tilholdt for Retten, at hvis de imidlertid have eller kunde have til Sagens Oplysning, de til den Tid det vilde fremføre ved 12 slæt paa Formiddagen her i Brænderup Præstegaard.

I lige Maade fremlagde benævnte Hr. Jørgen Nielsen en anden Stævning (Litr. B.), udstedt af Provsten samme Aar og Dag under hans Segl, som i lige Maade for Retten blev læst og paaskreven, til Mening lydende, at en Del Gamborg Mænd, hvis Navne Stævningen ommelder, skal have den 18. Marts sidstafvigte forfulgt ham, da han gik af Kirken og havde forrettet sin Tjeneste — fra Kirkedøren til sin Kirkelaage, beskyldende ham for sin Prædiken, at hvis han ikke vilde prædike anderledes, end som han havde prædiket den Dag, vilde de ikke komme eller gaa i Kirken med videre, som i Acten skal blive indført, og med videre, som kan følge. — Stævningspersonerne ere Eske Jensen og Hans Lauritzen, begge af Gamborg. — Ingen prætenderede, at Stævningen var jo lovlig forkyndt, og Hr. Jørgen selv vedstod den udstedte Stævning, denne saavel som den forrige. — Hr. Jørgen Nielsen tilspurgte fornævnte sine Sognemænd, først, om de ikke vedstod, at de den 18. Marts sidst afviget har begegnet ham, der han gik af Kirken, med Begæring, at han vilde prædike Guds Ord for dem. Jep Mikkelsen fremstod og vedstod for Retten, at han og de andre begærede, at han vilde prædike Guds Ord for dem, hvilket og de andre vedstod at være talt paa menige Sognefolkets Vegne af Jep Mikkelsen; hvad videre kan være talt, beviser vel Hr. Jørgen med uvillige Vidnesbyrd. For det andet tilspurgte Hr. Jørgen bemeldte Jep Mikkelsen med de andre nærværende Sognemænd, om de ikke sagde, at hvis han ikke vilde prædike anderledes end som i Dag, da vilde de ikke komme i Kirken, hvortil Jep Mikkelsen svarede, at de Ord havde han ikke sagt. Hans Pedersen fremstod for Retten og sagde, at hvis Hr. Jørgen ikke prædikede anderledes end som i Dag, da nødtes vi til at gaa til en anden Kirke. Hr. Jørgen, han var begærendes for Retten af fornævnte Sognemænd, at de vilde give deres Vidnes-

byrd, om det ikke var Guds Ord, han prædikede for dem den Dag, og hvad det var af hans Prædiken, som gav dem Aarsag til, at de vilde ikke komme i Kirken, men søge en anden Kirke. De nærværende af Gamborg Mænd svarede, at hvis de tvende Poster og Aarsager er angaaende, det agter de at bevise. Hr. Jørgen ydermere begærede for Retten, at hans indkaldede Vidne maatte komme til Forhøring. Da fremstod hæderlig og vellærd Studiosus Arent Hansen, værende hos Hr. Jørgen, som er Hr. Jørgens Kones Søstersøn. Hannem foreholdt Provsten Lovens trykte Ed, hvorpaa bemeldte Studiosus ved Ed og med oprakte Fingre vandt, som følger: Var jeg, Arent Hansen, forgangen Onsdag 8 Dage, som var d. 18. Marts, udi Gamborg Kirke og hørte Præsten Hr. Jørgen Nielsens Prædiken, hvis Text var af Passionen: Men Skaren etc. usque ad¹⁾ „det var aarle“. Hans Indgang var af Esajas: „Ve dem, som koble sig tilsammen med løse Snorer,“ hvilket han exaggereret ikke alene udi Esajas Tid at være tilgaaet, men endogsaa udi Habakuks, hvilken beklager i sit 1. Kapitel: „Herre, hvor længe skal jeg raabe, og du ikke vil høre, ja raabe højt for Overvold, og du ikke vil frelse; thi Vold gaar over Retten, derfor gaar det anderledes til end ret, og ingen ret Sag kan vinde“ — begav sig saa til Texten og beviste, at dersom nogen Tid saadant var gaaet i Svang, det da at have været i Kristi Tid; thi da havde de gejstlige og verdslige Herrer koblet sig tilsammen med løse Snorer og med Vognreb imod Kristus at gøre Synd og Uret, idet de have kaldt godt ondt etc., ja have kaldt den uskyldige Messias skyldig og den allerhøjeste Guds Søn udraabt for en Gudsbespotter; lærte derhos hvorledes Kristus maatte examineres af den Ypperstepræst og sagde: o, underligt, at Guds evige Søn maa examineres, Sandhed undertrykkes og Løgn have sin Gænge. For det andet trakterede han om den Ypperstepræsts Svend, som slog Kristus paa Munden og andet mere, som jeg efter min Forstand ikke kan dømme andet, end at det jo var Guds Ord, han prædikede til Lærdom, Straf og Formaning. — Da Prædiken var endt, gik jeg ud af Kirken, og Hans Pedersen vinkede ad de Mænd, som jeg sad i Stolen hos, og gik saa samtidig ud af Kirken førend Præsten, saa der blev ikke nogen Mandsperson af dem i Kirken uden 2 eller 3 Personer. Da Hr. Jørgen nu kom ud af Kirken, traadte Jep Mikkelsen frem og sagde: „Hr. Jørgen, vi har noget at tale med Eder,“ hvortil Hr. Jørgen svarede: „Da veed I, hvor jeg boer,“ og gik

¹⁾ lige til.

saa fort fremad. Da han nu næsten var kommen til hans Kirke-
laage, begyndte Jep Mikkelsen atter at tale og sagde: „Vi vil
gerne bede Eder, Hr. Jørgen, at I vilde prædike Guds Ord for os.“
Hr. Jørgen svarede: „Prædikede jeg ikke Guds Ord?“ hvortil de
svarede og raabte i hverandres Munde og sagde: „Vil I saa præ-
dike, som I prædikede i Dag, da vil vi ikke gaa i Kirken, nej vi
vil ikke,“ hørtes det Echo af Jens Jørgensen; andre raabte og
sagde: „Vi vil have en anden Præst, det vi end skulle selv søge
Kongen derom.“ En anden sagde: „I staar og forbander os ned
i Helvede.“ Jens Jørgensen sagde: „I siger, at vi forfølger Eder;
men I forfølger os med Lov og Ret.“ Fornævnte Studiosus blev
tilspurgt af Provsten for Retten, om ham videre i denne Sag
vitterligt er, hvortil han svarede, at han intet videre denne Gang
kunde huske, hvorpaa han bad sig, saasandt Gud hjælpe. —
Fremdeles blev fremlagt for Retten et Vidne under Mag. Hans Li-
mes Haand, Sognepræst i Middelfart, (Litr. C.), hvilket for Retten
blev læst og paaskreven og skal i Akten blive indført, ligesom
det er dateret Middelfart d. 29. Marts 1685.

Parterne blev endnu for Retten tilspurgt, om det ikke er
muligt, at alt, hvad disse tvende Stævninger angaar, kunde blive
bilagt, videre Proces at forekomme? Hr. Jørgen svarede: hvis at
de revocerer deres Klage, saasom ugjort, og beder mig om For-
ladelse for, hvis Overlast de have gjort ham paa hans Kirkevej
og smælet paa hans Embede, vil han bekvemme sig derefter.
Gamborg Mænd svarede, at de ønskede intet hellere, end at de
vilde og kunde forliges med deres Sognepræst og Sjælesørger.
Mens paa den Maade, som Hr. Jørgen begærer, kan de ikke ind-
gaa; thi hvis de havde søgt og klaget, agter de at bevise inden
4 Uger. — Herpaa blev denne Sag optaget til d. 13. April førstk.
Kl. 12. —

At dette saaledes passeret er i Dag d. 30. Marts 1685, bekende
vi med egne Hænder. Actum ut supra.

Jesper Lauritzen,
m. m.

Peder Jensen Winther,
m. m.

Niels Hansen Husum.
m. m.

1685 d. 13. April Mandagen efter Palmesøndagen mødte Hr. Jørgen Nielsen, Sognepræst til Gamborg Sogn, her i Brænderup Præstegaard for Retten, Kl. var 12. Da saasom den Sag anlangende Gamborg Sognemænds Klagemaal over bemeldte Hr. Jørgen Nielsens Prædiken d. 18. Marts sidst afviget var opsat til bemeldte Dag og Klokkeslet, og Rettens Betjente fornam intet mundtligt eller skriftligt at kunne formodes fra bemeldte Mænd, efter at de havde oppebiet saadan deres Nærværelse eller Undskyldning mere end to Klokketimer, blev Retten sat og forbemeldte Gamborg Mænd 3 Gange paaraabt, om nogen var, som enten af deres egne Midler eller nogen paa deres Vegne noget i denne Sag kunde have at sige og i Retten at fremføre eller fremføre lade; da ingen mødte, som foruden de tvende Provstens Assessorer ogsaa Christen Gregersen i Brænderup, Hospitalstjener, og Mikkel Rasmussen i Gamborg hørte og kan vidne dette. Da fremstod bemeldte Hr. Jørgen Nielsen og for Retten lod indføre, som følger: Eftersom nogle af hans Sognemænd, hvis Navne ses af Stævningen, udgangen d. 19. Marts, haver sig sammenrottet d. 18. Marts sidst afvigte og overfaldet ham, hvorom hans Stævning og førte Vidner vidtløftigen formelder, hannem paa sit Embede beskyldt, ej haver villet givet tilkende eller lovlig lade bevise, hvad Aarsag de dertil haft haver, saasom de og paa Alle Helgensdag sidst afvigte gjort haver, som for Retten bevist er, forment han og satte irette, om han ikke burde at være fri for saadan deres Beskyldning og den nem at lide, saasom Øvrigheden billigt kan eragte, hvorpaa han Dom var begærendes. — Herpaa blev endnu ommeldte Gamborg Sognemænd paaberaabte, om nogen, som forberørt er, af dennem noget i nogen Maader hertil eller herimod haver at svare. Da ingen endnu mødte. — Provsten tilspurgte Hr. Jørgen for Retten, om det ikke var hans Lejlighed Sagen videre at lade opsættes anlangende Gamborg Mænds Klage over hans Prædiken d. 18. Marts, og om han endelig i Dag vilde have Dom i denne Sag, og om han havde saa vigtig en Aarsag, hvorpaa han kunde grunde sin Dom, at han i Dag den afsagde. — Hvortil Hr. Jørgen svarede, at det var ikke hans Lejlighed ej heller hans Tilhøreres Gavn Sagen længere at opsættes; Sagen ogsaa angaar Guds Ære og Menighedens Opbyggelse, og han agtede til første Provstemode denne Sag at indstævne, og Provstemode falder ikke derefter igen før næste Onsdag før Dionysii, saa begærede han indstændeligen, at clarissimus dominus præpositus for bemeldte Aarsager Sagen ej længere vilde opsætte, men i Dag give sin Betænkning for Retten beskreven, og endnu som tilforn var Dom begærendes.

— Provsten endnu paaraabte Gamborg Sognemænd, om nogen herimod havde noget at sige, og tilspurgte Hr. Jørgen, om ingen Dilation var endnu at formode? hvortil Hr. Jørgen svarede: „Absolut Nej.“ — Da efterat Sagen var ikke at bringe til Forlig mellem Parterne i Dag 14 Dage, eftersom Hr. Jørgen ingen fornøjelig Erklæring og Afbedelse kunde udvirke og samme Sag til i Dag var optaget, blev nu efter bemeldte Hr. Jørgens indstændige Begæring for saa vigtige Aarsager, som forberørt er, og offentlig for Retten afsagt og Vidtløftighed at forekomme, saaledes paakendt: Eftersom efterfølgende Gamborg Mænd nemlig: Hans Pedersen, Jep Mikkelsen, Mads Rasmussen, Knud Nielsen, Hierre Jørgensen, Hans Jørgensen, Ole Rasmussen, Bertel Jørgensen, Jens Jørgensen, Knud Mortensen og Rasmus Jørgensen saaledes have angrebet fornævnte Hr. Jørgen Nielsen med deres Klage paa hans Prædiken holdt d. 18. Marts sidst afvigt i Gamborg Kirke, som det af Akterne, der i Dommen indførte ere, at kende, at det hans Kald og Embede synes at angaa, da, eftersom jeg haver intet at kende paa bemeldte Hr. Jørgens Kald og Embede, henvises denne Sag til min Overdommer, der om at gaas, saa vidt Lov og Ret medfører. — Hr. Jørgen begærte Dommen beskrevet, og ingen mødte, som herimod prætenderede. — At det saaledes i Dag for Retten passeret er, bekræfte vi med egne Hænder.

Actum anno, die et loco ut supra.

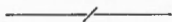
Jesper Lauritzen,

m. m.

Peder Jensen Winther,

m. m.

Niels Hansen Husum.

EFTERSKRIFT

Om foran nævnte Sognepræst i Gamborg Jørgen Nielsen (1670—1697) har Provstiets Justitsprotokol flere andre Retssager, han førte med forskellige Personer og i meget forskellige Anliggender. Iøvrigt har „Hist. Aarbog“ oftere haft Lejlighed til at omtale disse Emner (se S. 67—71).